

KERTINĖ PARAŠTĖ

Krašto atstatymo absurdai

Dabartinėje Lietuvos realybėje įsivaizduokime galimą atvejį — paprasto tiltelio statymą Vilniuje.

Maždaug apie Užupį per Vilnius upelį buvo pasiūlyta pastatyti pėstiems siaurą medinį tiltelį, kad iš ten būtų patogiau pasiekti Senamiestį. Iš tikrųjų tai buvo tiltų statybos skyriaus vedėjo iniciatyva, kuris matė, kaip jo žmonės neturi šiomis dienomis visiškai ką veikti. Šalia to, visgi taip pat būtų gerai ir viršrinkams ką nors prastatyti. Kai tik projektas buvo patvirtintas ministerijoje, tas vedėjas (kuris buvo skirtas prieš porą metų į šią vietą) buvo tuojau pakeistas seniau buvusiu viršininku, nes dabar pasirodė, kad šitas skyrius pradės turėti darbą.

Ministerijos viršininkai, daugiausia LDDP žmonės, tuojau pradėjo skelbti, kad po pražūtingos Vagnoriaus tiltų statybos politikos, dabartinė valdžia sparčiai atgaivina visą susisiekimo stiprinimą. Kaip pavyzdį tą ypatingų darbų kvietė tautiečius atkreipti dėmesį į Užupio tiltelio projektą.

Kai tik sužinojo spauda, jog projektas bus pradėtas greit vykdyti, tuojau nuomonės dėl jo politinėje arenoje pasiskirstė pagal tai, kas kairėje ar dešinėje, ar viduryje. Ne pagal inžineriją, architektūrą, ekologiją, ekonomiką, urbanistiką, bet pagal subjektyviausius tų grupuočių nusiteikimus, beveik nieko bendro neturintius su tinkama tiltelio statyba.

Numatant žaliavas, išliko problemų, kurios nepasiliko paslaptėje. Vinių galima būtų gauti už kelių mėnesių iš Rytų. Iš Vakarų tuojau pat, bet reikia iš anksto mokėti doleriais. Vienas metalų spekuliantas gali pristatyti tuojau už litus, bet už dvi-duką aukštesnė kaina. Ministerijos yra nusistačiusios tokias aukštas Lietuvos medienos kainas, jog geresnė mediena ir už pigiau būtų galima gauti iš Karelijos. Tuo tarpu mūsų neaiškiais keliais plaukia ir užsienius. Didžiausia problema išliko dėl dažu. Kažkokiais būdais prieš porą metų buvo privatizuotas nemažas kiekis medienai tinkamų dažu. Tik blogai, kad raudonų. Valdžios žmonės aiškino, kad tokie dažai kainuotų tik trečdaliu normalios kainos ir būtų sutaupyta labai daug pinigų krašto labui. Čia jau daug kas dešiniųjų rimtai perpyko

sakydami, kaip valdžia gali būti tokia bukaprotė ir beširdė, nesuprasdoma, kiek žmonių įžeidžiama raudona spalva ir kad tai aiškus įrodymas, jog raudonoji diktatūra grįžo. Atsikirsdami kairieji šaipėsi iš paprastos pinigų visiemis. Kai kurie buvę komunistai išvedžiojo, kad raudona spalva nieko nebereikiama ir tą jos atspalvį mūsų gyvenime reikia užmiršti. Tokios ypatingos spalvos jie patys jau neatsimena. Iš viso galima nutarti, kad ji neegzistavo, ypač tiems, kurie spalvų neatskiria, ir tiems, kurie buvo užsidėję tamsius akinus.

Kada vienas ministerijos padėjėjas įsitikino, jog valdžia žūt būt statys tiltelį ir sužinojo kur, tuojau susitarė su svainiu tomis žiniomis pasinaudoti. Labai skubiai susiderėjo su savivaldybės žmonėmis, kad vieną sklypą prie tiltelio būtų galima privatizuoti už žemą sumą litų, ir švainsis tuoj jį įsigijo. Su tiltuku čia pasidaro labai patraukli vieta parduotuvei statyti, ir tą sklypą parduos bus galima uždirbti dešimterio piai.

Už poros dienų madingai apsirėngęs vyriškis prisistatė pas mūsų ministerijos padėjėją pasakyti, kad mafija žino tą jo giminės paslaptį, bet kad jis dėl to nesirūpintų. Tačiau, kada bus greit skiriamas kelių milijonų dolerių vertės kontraktas taisyti Via Baltika kelią, jie yra įsitikinę, kad su mūsų ministerijos padėjėju pagalba jie tą sutartį tikrai gaus.

Keletą dienų po dažu problemos išlikimo, pavakare, pas dažu sandėlio savininką su nauju BMW atvyksta trys vyrukai. Vienas su randu skruoste sausai praneša, kad tą patį vakarą atvyks jo draugų sunkvežimis ir atskaičiavę pasims dešimtadalį tų dažu Garinų turgui. Savininkui tai pasirodė kaip gana kultūringas pareikalavimas, tuo labiau, kad vyrukai užtikrino, jog jam neberekės rūpintis, kad sandėlis nebūtų padegtas. Palyginus su visokių valdžių mokesčiais, smaigiančiais jo verslą, jam pasirodė, kad tai maža duoklė, leidžianti jam toliau prekiauti.

Laikraščiai surado anoniminių asmenį, kuris sakėsi žinąs, jog toks tiltelis buvo planuotas jau (Nukelta į 2 psl.)

Spalvingi aktorės Danos Rutkutės atsiminimai

VYTAUTAS A. JONYNAS

• Dana Rutkutė. MANO JAUNYSTĖS TEATRAS. Atsiminimai. Vilnius: Unitas, 1994. 56 puslapiai.

Autobiografinis žanras yra tvirtai įsigalėjęs pasaulyje. Rašo tuos kūrinius abiejų lyčių žmonės — mokslininkai, menininkai, politikai, ekrano žymybės, nusikaltėliai, sportininkai ir dar kitaip išgarsėję padarai. Kartais patys, kartais samdinių, vadinamųjų „rašalių-vaiduoklių“ (ghost-writers) padedami.

Mūsų raštijoje šis žanras nėra įleides giliau šaknų. Tiesa, pastaraisiais dešimtmėčiais kiek pagausėjo Lietuvos biografinių veikalų apie menininkus (Lionginą Šepką, V. K. Jonyną, Antaną Gudaitį), poetus (Kazį Binkį, O. W. Milašų, Vytautą Mačernį) bei teatro žmones (aktorių Bronių Babkauską, režisierių Juozą Miltinį). Autobiografinių knygų tačiau ne kažin kiek ir tos pačios senokai pasirodžiusios (*Petras Rimša pasakoja*, Ragauskio *Ite, missa est*, Teofilės Vaičiūnienės *Scena ir gyvenimas*). Leistina gausios, kad dabar, žmonėms vaduojantis iš okupanto įveistų sindromų, jų pagausės. Tokia pirma kregždute laikytina Danos Rutkutės mažytė, 56 puslapių knygelė *Mano jaunystės teatras*.

Rutkutė — žinomas visiems Lietuvos asmuo. Buvusi Radijo Teta, pranešėja, teatro kritikė, skaitovė. Išėjusiems, negyvenusiems Vilniui, bei tremtiniams tačiau toji pavardė nedaug ką sakanti. Studijavusiai Vilniui vokiečių ir prieš jį kartai — vėl kas kita. Tą skaistaveidė, šviesiaplaukė sėlių palikuonę prisimena net jos asmeniškai nepažinoję. Taip jos — „schoen wie eine Suende“ debutai scenoje — „Brandos atestatai“, vėliau „Gigante“ — buvo sensacingi, sekami su pasigerėjimu ir pavydu. Neišvengiamai grįžta atmintin tokia Teatro seminaro vakaronės scena:

— Anokia ten jos vaidyba. Trepsena kaip geiša, vis tais pačiais žingsneliais.

— Rankutės tabalai makalai... Neišmano kur dėti...

— Ale jūs ir priekabūs. — nu-traukia patyčias profesorius Sruoga. — Juk tai pirmieji jos žingsneliai scenoje. Bet mergina nuosirdi. Be štamput... Išaugo...

Ir profesorius, žinoma, neklydo. Dana Rutkutė pažymėtina greit subrendo. Ir tebeauga, sprendžiant iš jos autobiografijos, visu ryškumu atveriančios kas puslapis vaiksui tos tolimes praieities reginius.

Autorė nevadina savo veikalo, tarp kitko, autobiografija, bet pramena jį kur kas kuklesniu pavadinimu — „atsiminimai“. Ir iš tiesų, bent iš viršaus nėra

nieko šioj brošiūrėlėje, kas būdinga tradicinėms autobiografijoms — nei efektingo formato, nei kreidinio popieriaus, nei kilijų ar nuotraukų gausos.

Turinio atžvilgiu velgi atminimų etiketė labiau tinkanti. Čia nėra atpasakojama (sausai ir nuobodžiai, kaip pridera) kokios iškilios asmenybės gyvenimo trajektorija, išsklojant jos nuopelnus Tautai, Valstybei, Bažnyčiai, Partijai ar Žmonijai, bet aptariama kuklios studentukės tarnystė Melpomenai, sužėjęs kometa Vilniaus teatru skliaute, ir tai trumpam, ketverių metų tarpsnyje.

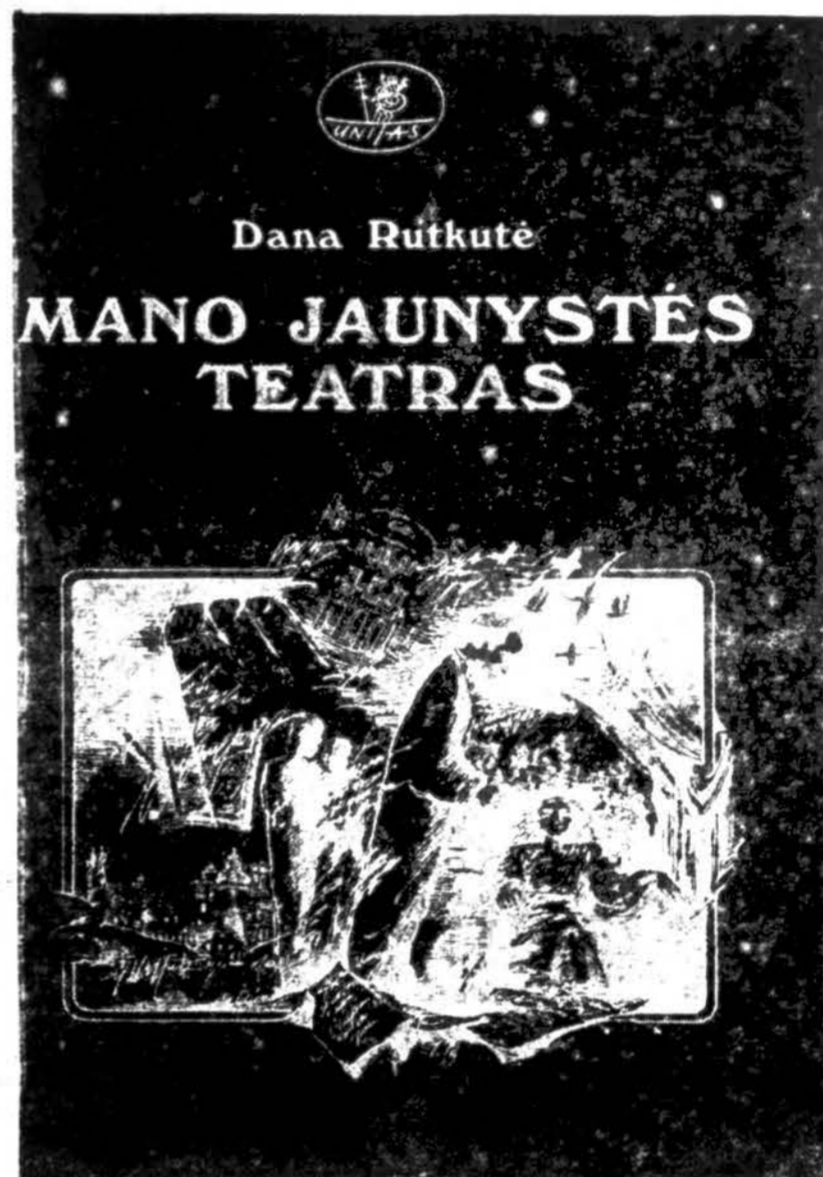
Kas be ko, nuostabu, kad toji brošiūrėlė tokia talpi, kad joje tiek išgelbėtų iš užmaršties vaizdų, bet rasit tie dalykai aktoriams natūralūs. Argi ši profesija nereikalauja, labiau nei kuri kita, įskaitant ir rašytojus, daryti nuolatos grėžinius į savosios žmogiškos patirties klodus, ar ji nemoko būt dėmesingų žmonių elgsenai, rėdysenai, kalbėsenai? Žinia, tų vienu įgūdžių dar negana. Reikia sugebėti taip pat tas detales dėsmingai sudėlioti į visumą. Ir Dana Rutkutė, pasirodo, tuos neilinius sugebėjimus turinti. Ji nepasimeta tuščiakalbystėje, trivialybėse, išėstumuose, bet lakiai, pagaviai atkuria tikrovišką aptariamojo laikotarpio foną.

Mano jaunystės teatro kaip istorinio dokumento vertė neužginčijama. Priekaištų (kurio niekaip neišvengia pasilaikyti straipsnio pabaigai) būtų aptariamojo istorinio periodo trumpumas. Išėjusi skaitytojui labai knieti sužinot, kas dėjos mūsų kultūriniam gyvenime (ir tuo pačiu teatro scenoje) ir kiek vėliau, absoliutaus komunizmo subrendimo ir sužėjimo laikotarpiu (1944-1953), kodėl Rutkutė neliko Miltinio teatre, kas vertė ją mestis mokytoja, pasidaryti radiofono diktore.

Pažvelgus į *Mano jaunystės teatro* kaip į aktorijos profesijos analizę, kaip į skrodinį, atveriantį aktorijos dalios sudėtingumą ir prieštarības, skirtumas tarp autobiografijos ir atsiminimų knygos dar labiau išryškėja. Autobiografijos atveju savaime būtinas intymesnis tonas, būtinybė išsipasakot save, savo pomėgius, ydas, pergyventus konfliktus, įveiktas dvejones. Atsiminimų atveju tie dalykai mažiau būtini. Pakanka sekti istorinių įvykių farsvaterį, remtis spaudos išnašom. Tenka pripažinti, kad aplamai Rutkutės knygelė priartėja prie antrojo tipo veikalų ir skaitytojui apmądu.

Būkim atviri. Autoriaus amatai skaitytojui visados dengia slėpinimo skraistė. Gera vaidyba yra visada kažkas stulbinančio, beveik magiško. Labai vaizdžiai, manding, tą „stebukladarungumą“ yra išsakęs vienas jojimo treneris, kalbėdamas apie garsų prancūzų aktorį Gérard Philipe: „įsivaizduokit, jis taip puikiai vaidina, kad ne vien publika, bet ir mano žirgas bematant įtikėjo, kad jis moka joti“.

Ar tie dalykai išmokstami, ar jie Dievo dovana, esama nuomonų skirtumo. Toj pačioj monografijoj apie Gérard Philipe'ą yra cituojam. ymaus prancūzų

Danos Rutkutės atsiminimų knygos „Mano jaunystės teatras“ (Vilnius: Unitas, 1994) viršelis.

Apie aktorę Daną Rutkutę

Dana Rutkutė (1922 m. kovo 10 d. Joniškėje) — aktorė, radijo ir televizijos diktore, Lietuvos TSR nusipelnusi artistė (1963). 1940 baigusi Joniškio gimnaziją, Vilniaus universitete studijavo humanitarinius mokslus. 1941-42 „Vaidilys“ teatro, 1943-44 Vilniaus miesto teatro, 1945-46 Panevėžio teatro aktorė. 1946-49 Joniškio gimnazijos mokytoja, 1949-60 Lietuvos radijo, nuo 1960 televizijos diktore. 1961 Maskvoje baigė Lunačarskio teatroinio meno institutą. Periodinėje spaudoje paskelbė

straipsnių teatro klausimais, apybraižų apie aktorius. Vaidmenys: Marta Chorvat (L. Fodoro „Brandos atestatas“) Ulrikė (H. Anspacho „Vidurnakčio vaiduokliai“) Anuška (R. Bilingerio „Gigantas“) Brigita (B. Dauguviečio „Nauja vaga“) Žiogenė (K. Binkio „Atžalynas“) Birutė (S. Čiurlionienės „Pinigėliai“) Kanina (B. Džonsono „Sukčios testamentas“) ir kt.

(Mažoji lietuviškoji tarybinė enciklopedija, III tomas, Vilnius, Mintis 1971)

režisieriaus ir aktorius Louis Jouvet padrasinantis žodžiai studijos mokiniams: „O dėl pašaukimo, nesijaudinkit! Pašaukimas tai, kas ateina palaipsniui, mokantis amato. Kai įveiki savo amatą, imi jį pamėgti. Tai ir yra pašaukimas.“ (Gérard Bonal *Gérard Philipe. Biographie*. Paris Editions du Seuil, 1994).

Danos Rutkutės atveju ši kontroversija, ar aktorium gimstama, ar juo pasidaroma, yra pačiam dėmesio centre. Skaitytojui smalsu išgirsti autorę pasisakant apie daugelį dalykų: kas toji aktorijos saviuša, kaip išsineriama iš rolės, vaidinamos kasdieniniame gyvenime, ir identifikuojamasi su personažu, kaip grumiamasi su užmaršties prieuoliais, su surambėjimo štampuose pavojais, kaip priešinamasi režisieriu užmočios leist aktoriams vegetuoti amplua karcery, ar tiesa, kad būnant scenoje užmirštama publika, ar satai su ja padeda kartoti šimtakart vaidintą vaidmenį, ar tiesa, kad „nėra mažų vaidmenų, tesama vien skystablauzdžių atlikėjų“, ar tiesa, kad scenos darbas „vampyrizuoja“ asmeninį ar šeimos gyvenimą, ar tiesa, kad nepatartina režisieriu

patikėti pagrindinį vaidmenį aktorium, jo intymiau nepažinusi, ar tiesa, kad nepaisant viso jų bravūravimo, aktoriai yra mažiau pasitikintys savim ir reikalingi nuolatinės režisieriaus pagalbos padarai, nei aktorės, kaip kad tvirtina Elia Kazan (Elia Kazan *A Life*. New York: Knopf, 1988).

Visų šių dalykų Dana Rutkutė nespėja ar neranda kaip paliesti net prabėgom, ir skaitytojui pamaudu. Šia prasme Laimono Tapino studijoje *Medyje angelas verkia* buvo kur kas daugiau tokio „langu praverimo“ ir aktorius buitį. Būkim tačiau atviri: ne kažin kaip daug užuominų į tą problematiką pasitaiko ir kitataučių teatralų autobiografijose bei atsiminimuose. Iš tiesų palyginus Rutkutės knygtę su tradicinio sukirpimo kitataučių panašiais veikalais, akivaizdžiai matyti, kad jinai yra išvengusi daugybės ydų, aptinkamų tenai. Pirmąja tokia, itin dažnai pasitaikanti, yda yra autorių savigros, grožėjimosi savimi perteklius. Ta koketerija pasireiškia įvairiais būdais ir nevienodu intensyvumu. Vieni skuba išsipasakoti visus savo scenos triumfus,

pradedant vaikų darželio pakylą, kiti didžiuojas savo jausinimiu imlumu, ekstrasesoriniais jau tuliais. Neišvengiamai išvairdinami, žinoma, taurūs kamerinės muzikos, hermetiškos poezijos, išraiškos šokio ar sunkumo kilnojimo pomėgiai.

Dana Rutkutė aiškiai nepataikę žengt koja kojon su tais vunderkindais. Jos brošiūrėlėje nėra tokio romantiško nuspalvinimo. Ji užmiršta net prisipažinti, kad eidavus į kiną, žavedavus tokiom ar anokiom ekrano žvaigždėm, kaip derėjo sveiku refleksu anu meto gimnazistėm. (Gal todėl, kad jai teks vėliau tiek išsiginoti, kad ji nemačius Kristinos Soederbaum „Goldene Stadt Prag“ filmė.) *Mano jaunystės teatro* skaitant veikiau susidaro įspūdis, kad jinai patekusi teatran atsitiktinai, per klaidą ar Balo Lukošiaus užgaidą, o kad šiaip jos būta normalios, paprastos, populiarios studentų tarpe merginos, kuriai bernai sugebėdavo „pripūsti arabų“ apie tariamai reiklu profesorių Kreve ir šiaip susukti galvą Jesenimo, Bloko ir savo pačių lyrikos citatom.

Faktiškai atsikakymas vaikytis laukinukės ar Orleano mergelės-aureolės ir suteikia Rutkutės knygai išskirtina žavesį. Jos lūpmis prabylė: be jokios egzaltacijos bei patriotinės retorikos, iš mažo miestelio atklydusios merginos susižavėjimas sostine, ta „pasaka naktinių miesto žiburių“, kaip vėliau rašys jos vyras Eugenijus Matuzevičius. Ir toji gaida mūsų raštijoje nelaukta ir svaigi. Aptardama savo santykius su naujai susirastais draugais, Rutkutė sugebės juos apskyt labai paprastai. Kaip, pavyzdžiui, autentiškai, „neišmoktai“, nepaneliška padvelkia jos suartėjimas su vilniete Mile Liobyte!

„Su Mile tvirtai susidraugavome. Abi buvome neabejingos gamtai ir džiaugdavomės laisve, lakstydamos po Vilniaus apylinkes. Ar lietuvi užklupus, nuogos po vandens čiurkšlėmis, ar saules atokaitoje, aptarinėdamos vasaros debeselių pavidalus, mes jaučėmės laimingos. Originalus Miles pasaulio suvokimas, jos optimizmas ir nuoširdumas teigiamai veikė mane, gana uždarą ir susikausčiusią provinciale. Iš jos mokiau susivokti ir būti savimi. Mile buvo neapraktiška ir labai gera. Galėdavo, pavyzdžiui, kokiai iškilmei apauti mane vieninteliais savo išėjimais balteliais ir nebeatsiimti jų, nes su aukštakulniais aš jau gražiau atrodanti, negu su savo skudurinėiais sportbačiais... Ji vadindavo mane romantiškąs fantazijos sukurtu jūrų Mergės vardu.“

[...] Man Vilnius ištuštėjo ir nuskurdo po Miles mirties, nes ji buvo Vilniaus Mergė, kaip „Vaidila“ — Vilniaus teatras, savo ištakomis ir tikslais suaugęs su tuo miestu, su Vilnijos kraštu“ (p. 15)

Niekam ne paslaptis, kad dažnu brožu teatralų autobiografijos būna pagiežos buvusiams varžovams/varžovėms išsakymas ir aplamai sąskaitų suvedinėjimas. Ir šiuo atžvilgiu Rutkutės knygtė skirtinga. Prisiminus, kad j abu Vilniaus teatrus Rutkutė pateko, nebaigus jokios studijos, atseit „be kvalifikacijų“.

(Nukelta į 2 psl.)

Šiame numeryje:

Lietuvos absurdo teatras • Aktorės Danos Rutkutės atsiminimai • Česlovo Masačio eilėraščiai • Paroda iš Lietuvos „Neseni dokumentai“ Balzeko Lietuvių kultūros muziejuje Čikagoje • Studentų iš Lietuvos ir Amerikos lietuvių fotografų dėmesiai • Dar šiek tiek apie „Sumuštinį“

Aktorės Danos Rutkutės atsiminimai

(Atkelta iš 1 psl.)

„parasiutuota“, leistina spėlioti, kad jai yra neišvengiamai tekę turėti įvairių sankirtų su senais scenos vilkais ir vilkėmis. Autorė užsimena, kad buvo iš jos šaipytasi už tai, kad jinai pabrėžusi tarnybinėse anketose savo proletarišką grynaveisiškumą, kad kiti yra pasijuokę iš jos mergaitiško judesėlių, bet aplamai kuitimosi senose nuoskaudose nesama. Tiesa, Rutkutė neiškenčia nepaminėjus patologiškos Juozo Sipario neapykantos jos asmeniui, bet ir tą graudžią istoriją ji atidengia korektiškai, atlaidžiai, su liūdesio gaida gomuryje.

Būdingu teatro žmonėms reiškiniu yra prisiminti įvairius komiškus nutikimus per spektaklius ar repeticijose ir aplamai pavaizduoti ekscentriškų („originalų“) kolegų poelgius. Kai kuriose autobiografinėse tu kuriozinių prietikių kamšalu yra nusejami puslapių puslapiai. Rutkutei tai nebūdinga. Iš viso artimesnė jai laikysena yra „aut bene, aut nihil“. Užtuot pasigavus kokį mažareikšmį, nors spalvingą incidentelį arba kepštelejus nemėgiamam, išpukusiam kolegajai per pakaušį, ji labiau linkus pareikšti pagarbą bei padėką jai padėjusiems, ją mokiusiems, guodusiems, palaikiusiems žmonėms – Balui Lukošui, Juozui Kanapkaui, Kazui Preikštui, „auksines širdies žmogui“ poniai El. Blekaitienei, pirmajam scenos partneriui Jonui Astaškai.

Visose tose vinjetėse Danutė Rutkutė išvengia paprastai tokiais atvejais suskambancio patoso, pertempimo, išsakydama savo jausmus išskirtiniu santūrumu ir jėga. Akivaizdu, kad Rutkutė – brangina, didžiulioji savo scenine patirtimi, bet jos nesentimentalizuoja. Pažymėtinas „ašytojais brandamas padvelkia iš puslapių, kuriuose ji aprašo Vilnijos lietuvių idealizmą per teatro gastroles – ir laiko dvasią aplamai:

„Vaidilos atminimui po tylaus sezono bolševikmečiu to meto spauda negailėjo pagyrų. Net ir „Brandos atestato“ spektaklis kai kuriems žurnalistams atrodė turįs ypatingos visuomeninės-patriotinės reikšmės. Tai galima suprasti, turint galvoje, kokiomis sudėtingomis karo metu sąlygomis gimdavo spektakliai, į kokią slepiamąją okupacijos nuotaiką jie įsiverždavo lyg netikėtai šviesos blyksnis, suburdami lietuvišką visuomenę vienam estetiniam išgyvenimui. Tuo ir svarbius tuometiniai teatro spektakliai, nes už teatro sienų stipriausi išgyvenimai buvo visai kito pobūdžio: tai alkis ir Vilniaus žydu, varomų į Panerius, begalinės eisenos, žadindavusios prieš rytą šurpiu čiuzėjimu, tylija dejonė... Kas girdėjo tai nors sykį ir pajuto beviltišką tūkstantinės masės paklusnumą užurpuojančiai jėgai, to nepamirš ir savo dienų pabaigos. O teatras sugražindavo keletą normalaus gyvenimo valandų. Leisdavo pajusti greta sėdinčiojo petį ir viltingą alsavimą. Primindavo, kad esi ne vienas toje prievartavimo ir žiaurumo dykroje... Todėl supraskime ir žurnalistą, parašiusį po „Brandos atestato“ premjeros net tokias žodžius: „Kai po veiksmo atsidarė uždanga ir scenoje buvo pilna gelių, matėme aktorius, atlikusius nuosirdų darbą su savo režisieriumi ir kitais darbininkais... Ir tie jaudinosi, kaip ir mes. Ir tuo metu pajutome, kad mes visi, kuo tik kas galime, stovime už savo teises ir reikalus...“

Savo misijos – skleisti nuo scenos lietuvišką žodį, pasirinktos dar lenkų okupacijos metais, vaidiliečiai neišaižadėjo nei bolševikmečiu, nei nacių su sovietais karo metu. Ir nešdavo tą žodį

Priešais Valstybinį dramų teatrą Vilniuje 1964 metais – pirmame plane matomas aktorius Valerijonas Derkintis.

„kaip tulpė viduržiemį“, anot poetiško Aldonos Liobytės pasakymo, kur jis labiausiai reikalingas ir laukiamas su pasiilgimu. Toks kraštas buvo Vilnijos provincija, kur man teko gastroluoti speiguota 1942 metų žiema. Keliaudami nedeingu sunkvežimiu, apsitūloje kailiniais, apsiavę veltiniais iš teatro rūbinės, sprausdavomės tarp dekoracijų ir dėžių su rekvizitu, kad vėjas nenuplūstų... Pasiškėdavo neprarasti nuotaikos. Nepaisant amžiaus, patirties, sveikatos būklės, žmonės būdavo kantrūs ir draugiški. Veliau mažai kur bepatyriau tiek atidumo vienas kitam.

Atvykę į kokią užkampį dar su šviesa, turėdavome ką nors prasiimanči, kad nesušaltume iki spektaklio. Sportiškiausias „Vaidilos“ kavalierius Viktoras Miliūnas organizuos, būdavo, čiuzinėjimą ant kokio ledo, arba, susigalvoję reikala, patrauksime per trobas... Baisaus skurdo prisitūriau Vilnijos krašte, kokio mūsų šiaurės Lietuvos kaime su žiburiu nerastum. Bet žmonės sutikdavo širdingai. Tik mes patys kartais pabėgdavom nuo svetingumo, išvydę trachomos išgraužtom akim vaikus, perdžiūvusias senes purvinų skudurų guoliuose... O vaidindavome tokiose ankštose patalpose, kad paties jauniausieji žiūrovai, pasidėję smakriukus ant mažutės scenos krašto, čiupinėdavo pamėlusias nuo šalčio mano blauzdas, kruopščiai atrišinėdami batraiščius...

Beje, V. Miliūno pamokos – kaip nesušalti gastrolese – praverdavo ir Vilniuje. Skurdžiuose būstuose turėdavome tiek šilumos, kiek jos išgaudavome iš ryšelio malkų, perkamo už markę turgyje. Jei, žinoma, turėdavome dar ir krosnį ar „buržuiką“, kame tą ryšelį sukūrenti... Tik pernelyg jau daug ceremonijų būdavo su tuo kūrėnimu. Daug paprasčiau – nesėdėti laisvalaikiu namie. O kai esi nereikalinga teatre, eik kur akys veda, kur šaukia gražiai išvažinėti rogėmis užmieščio keliai. Gerai, jei pasitaikys dar ir palydovas, pavyzdžiui, tas pats Miliūnas...“

Anglų režisierius Peter Brook yra pareiškęs juokaudamas, kad „Režisierium tampama apsisaukiant tokiu ir po to įtikinant kitus, kad tai tiesa“ (Peter Brook *Points de suspension. 44 ans d'exploration théâtrale, 1946-1990*. Traduit de l'anglais par Jean-Claude Carrière et Sophie Reboud. Paris: Editions du Seuil, 1992).

Ši kritiška pastaba dažnai prisimena skaitant *Mano jaunystės teatrą*. Ir neuostabu. Rutkutė teko dirbti „Vaidilos“ teatre su daugeliu apsišaukėlių, su labai nelygiaus kalibro režisieriais. „Vaidilos“ vaidinimai spektakli turejo net gelbėti „in extremis“ atlekę „šlifuoti“ iš Vilniaus Valstybinio teatro Romualdas Juchnevičius. Yra sąžininga iš Rutkutės puses, kad jinai tų dalyku nenuspėja, neuždangsto.

O dėl paties Juchnevičiaus, neuostabu, kad jinai jaučia jam ypatingu sentimentų. Juk jis buvo jos kūrėbiniam kely gairių smeiģejas ir nepalyginamas pedagogas. Ko stebėtis, jei jinai kartais net nemini jo pavardės, rašydama „Režisierius“ (didžiąja raide).

Nepaisant to, jos piešiamas tos kontroversinės asmenybės portretas niuansuotas, nediteramiškas. Pripažindama jam neeilinius vaidybinius gabumus, išsamiau aptardama jo išradinimą didžiuliuose spektakliuose („Norėję“, „Sukultam ašotyje“, „Gigante“). Rutkutė neleidžia sau nutykti, kad ne visiems jo spektaklinė tvėrinija atrodė originali, kad kai kas įžiūrindavęs joje tai Maskvos MCHATO, tai Veit Harlano filmų poveikius bei skolinius. Neuzdangsto Rutkutė nei Romočkos bohemišku polinkiu, girtavimu, užsibaigiančių kartais muzikaisiais pokštais (p. 48).

Praverstų, žinoma, pasitikrinti, kaip yra prisiminę Juchnevičius kiti jo kolektyvo buvę nariai, bet iki šiol niekur negirdėtasi, originaliais pasimato šie du Rutkutės teiginiai. Pirmas, kad „labai blogai Juchnevičiaus spektakliuose niekas nevaidino. Net menkų sugebėjimų aktorius, Juchnevičiaus parežisuotas, atrodėdavo pakenčiamai. Išsprūdė iš po Režisieriaus sparno, daugelis nebepasireikšdavo“.

O antras – kiek mažiau įtikinant, prisimenant Jakševičiaus atvejį: „Panašu, jog nuo pirmųjų dienų R. Juchnevičius ugde artimą savo paties nuostatoms režisierių grupę, sudarydamas sąlygas kitiems pasireikšti ir šiaip puoseledamas aktorius primato idėjų teatre. Režisavimas ne vienam iš režisuojančių aktorių, kaip ir pačiam Juchnevičiui, neatimdavo teises, ne galimybės vaidinti spektakliuose“.

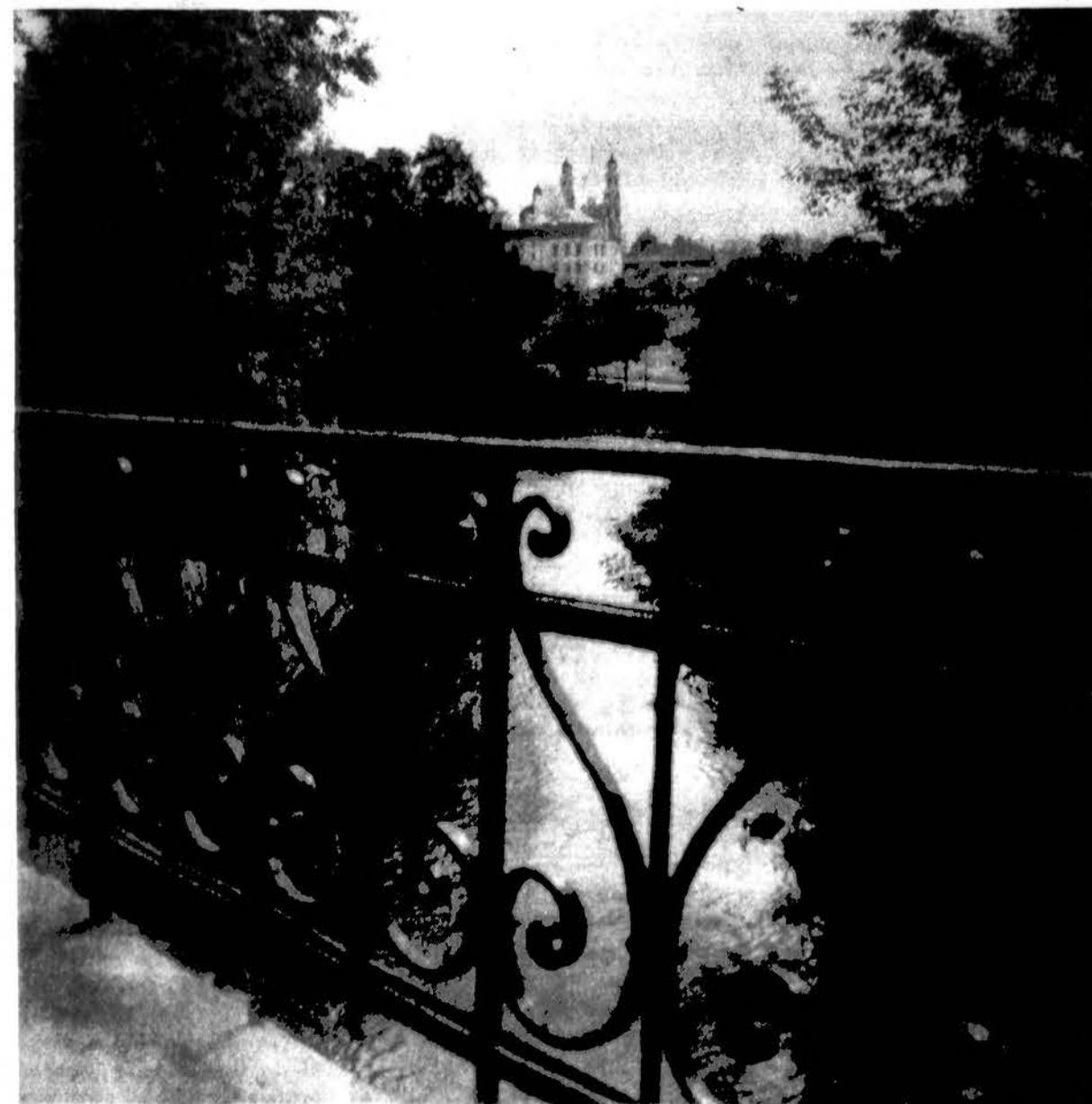
Kaip žinome, šį teiginį yra įtikinamai atmetęs savo studijoje „Iš mūsų teatro praeities“, spausdintoj per kelis numerius *Metmenyse*, režisierius ir poetas Jurgis Blekaitis. Šiaip jo piešiamas Romualdo Juchnevičiaus atvaizdas kiek grublėtesnių bruožų

(*Metmenys* Nr. 84, 1993), tačiau gerokai panašus į Danos Rutkutės pateikiamą portretą.

Kaip paprastai teatralų autobiografinėse, *Mano jaunystės teatre* nestinga taikliai pagauti scenos kolegų kolegių siluetų. Daugiausia atėdys yra sulaukus Monikos Mirošaitės asmenybės. Mažiausiai autori pasiseka apskirti autentikaus talento „aktorių iš Viešpaties malonės“ – Stepa Jukna. Aplamai Rutkutė stengiasi būti visiems atlaidi. Niekas nepasidavė!

Nebūtina, žinoma, skaitytojai sutikti su jos pateikiamais kolegų/kolegių apibūdinimais ar spektaklių įspūdžiais. Erezija, pavyzdžiui, suskamba jos pirmas Antanui Škėmai „nekonkaktuojančio vyriško“ titulas. Bet kokia prasmė nesutikti? Ginčytis? Juk tai praeitis. Vėliū menetas mėnesienoj.

Kur kas sunkiau, kaip užsiminėm, prisiminti ką kitą. Sunku atspti, kas paskatino Rutkutę imtis plunksnos, bet prielaida gali būti noras supažindint jaunąsias kartas su ilgai iškraipytais vaidinamumu mūsų kultūrinio gyvenimo tarp-

Vilnius / Užupis vaizdas, tolimoje Misionierių bažnyčia.

Kertinė paraštė

(Atkelta iš 1 psl.)

Brežnevo laikais. Pasirodo, kad vienas šių dienų dešiniųjų veikėjas prisidėjo tada prie tiltelio projekto plano. Nors galėjo tada dėl to pasisakyti, jis nespriešino siūlymui pavartoti raudoną spalvą. Iš to kai kas dar išvedė, kad komunistai jau tais laikais planavo dažyti tiltelį raudonai ir kad šiandien visi pasiaiškinimai yra melas.

Pačioje pradžioje tos kontroversijos vienas Lietuvių Bendruomenės išeivijoje veikėjas pasisakė už tiltelio statymą. Mat jis savo kelionėse daug fotografuoja visokius tiltus ir užtat laiko save nemažu tiltų žinovu. Veliau tačiau buvo įtarta, kad jis esą veike tam tikrų antipatriotinių elementų Lietuvoje paskatintas. KGB archyvuose kažkas užtko iš Kremliaus 1985 metais parėdymus, kad visiems komunistų veiksmams dėl karinių sumetimų reikia skatinti tiltų statybą Lietuvoje. Tai pasirodė daug kam kaip rimtas įrodymas, kad inspiracija ir konspiracija tilteliui statyti jau prasidėjo prieš kelerius metus su KGB iniciatyva, į kurios žabangas dabar pakliuvo net kai kurie naivūs išeiviai, kurie jau, atrodo, eina iš vien su komunistais.

Išeivijos lietuvių radijo ir laikraščių ne vienam komentatorių buvo progą parodyti tuo reikalu savo grafomanišką išmintį. Kai kurie iš jų įžiūrėjo ekonominių tiltų statymą su Rusija, o da-

niu vokiečiųmetėje. Tą uždavinį autorė atlieka spalvingai, o protparpiais ir pasigėrėtina. Deja, ne visada, mūsų manymu, nuosekliai.

„Puikiai aptarusi „Vaidilos“ teatro idealizmą, vaizdžiai aprašius, kaip liudininkų pasakojimais atrodė bombos perskeltas pusiau jos butas, į kažkodėl nepamini, kas dėjos Arklų gatvės teatro patalpose. O tas „post criptum“ toks:

„Isakymų knygos, dokumentai, programos, afišos, protokolai, nuotraukos – viskas buvo pavesta siukslemis. Teatro foje, koridoriai, užkulisiai išdauzyti ir sulaužyti.

– Štai tau, sutanotas velnie, tavo lietuviška veikla! – šaipėsi naujųjų laikų „patriotai“.

guma – simbolišką prisirišimą prie Maskvos. Pasirodė, jog skaito amerikietiška periodiką, jie citavo mažai ką šituo atveju pasakančius viešus Clinton'o ar *New York Times* dienraščio pasisakymus dėl neva panašių įvykių Bosnijoje, kada serbai apšaudė musulmonų tiltus prie Sarajevo. Buvo pasinaudota tos naujos antikomunistinės temos pasirodymų, kad būtų galima pakartojamai iškelti dešiniųjų dorovę ir buvusių komunistų niekšybę.

Sužinota, kad pastačius tiltelį nenumatyta jo iškilmingai pašventinti. Žymus dvasininkas viename pasikalbėjime apie tai su žurnalistu pažymėjo, kad jis tuo nesistebi, nes komunistai kaip buvo kraugeriai, taip ir pasiliko: „Ko galima tikėtis iš žmonių, ant kurių rankų dar kraujas nenu-džiūvęs“. Iš prezidentūros pasigirdo, kad pašventinimas tikrai būsias ir kad jau paprašytas dvasininkas iš Kauno.

Kadangi tiltelis numatytas takeliui iš šiaurės rytų į pietvakarių pusę, tai Seime ilgesneje kalboje buvo išeikšta rimta pastaba, kad nėra ko statyti tiltų tam, kad būtų padėta galimai okupantų kariuomenei lengviau pereiti per Vilnios upelį ir vėl užimti Lietuvą.

Nepaisant politinės kovos dėl to projekto, vyriausybė tuojau užsipašė paskola Washington'e ir dėl jos gavimo vyriausybės vyrų delegacija nuyko keletui dienų į JAV sostinę. Ten pažado negavus, buvo aplankyta dėl visa ko kelios sostinės Europoje.

Vyriausybės žmonės ir kai kurie ekonomistai pasisakė dėl

J. Kanopka gąsdino Sibiru, vadino davatka ir nacionalistų“ (Aleksandras Guobys, „Artisto atminimui“, *Literatūra ir menas* 1994 m. spalio 22 d.).

Nepamini taip pat, kaip sužinon iš Laimono Tapino *Medyje angelas verkia*, kad Balyš Lukošius lankęsis Panevėžyje ir kalbines tenykščius „miltinokus“ važiuot Vilniun atgaivinti „Vaidilos“.

Rasit už vis nelaukčiausia išeivijos skaitytojai yra, kad Rutkutė pagali pasipasakojimo savo veiklos Panevėžiu teatre ir priežasčių, paskatinusių ją pereiti dirbti mokytojos darbą. O tuos dalykus taip pat pravartu sužinot jaunosiom kartom.

tiltelio finansavimo. Siūlyta kaimynystėje uždėti mokesčius namų savininkams, o ypatingai, jei tokių atsirastų daugiau iš užsienio. Labai liberališkai nusiteikęs verslininkas pasiūlė varuoti automatiškais vartelius, kur būtų galima imetus pinigą pereiti per tiltelį. Tik jis nepatikrino, kad tokie įrenginiai kainuotų daugiau nei tiltelis.

Kartojosi kalbos, kad sovietiniais laikais buvo puikios tiltams statyti sąlygos. Gaudavo tam pinigų, tik reikėjo mokėti kaip į Kremlių nuvykti su dovanomis. Nusimanyti kaip ir ką iš ten pasikviesti pabaliavojimui pas vaišingus lietuvius. O paskiau stipriausius tiltus galėjai tiesti per mūsų krašto upes. Tiltų statyba buvo vienas pavyzdžių, remiant teigima, kad sovietiniais laikais lietuviui buvo išvystę ypatingą talentą – niekas sovietijoje taip gerai nemokėjo iš Maskvos biurokratijos savo kraštui iškaulinti kaip lietuviui. Apie tokius tiltų statybą dabar tik svajoti galima. Ta tema pasirodė idomi ir gerai apgalvotas straipsnis, atkreipiantis dėmesį į tą apverktiną padėtį. Pažymėta ten, kad nors ir koks bebūvo žiaurus ar blogas sovietinio režimo laikotarpis, vis tiek jį būtų galima šiandien pavadinti „Tiltų statybos Aukso amžiumi“.

Iš pravažiuojančių vakarietišku konsultantų buvo gautas patarimas, kad tiltelis būtų statomas iš žalios plastmasės, kuriai gaminti reiktų pastatyti specialų fabriką. Apgailestauta tačiau, kad investicijų tokiam projektui Vakaruose lietuviui negaus, nes vyriausybė smaugia mokesčiais vienodai visus, tiek vietinius, tiek iš užsienio investuojančius, ir dar uždeda muitus žaliavoms, užnauzdama galimybes naujai gamybai Lietuvoje.

Viena dieną Vilniaus policija sulaukia automašias su keliais mandagiais vyrukais. Atsitiktinai po mašinos sėdynėmis randa dinamit, taipgi planuojamo tiltelio brėžinys bei patriotinis atsišaukimas į tautiečius priešintis prieš rusų antplūdį į mūsų kraštą per tą tiltelį.

Plačiai žinomas vienas Seimo vadų užtikrinimo savo kalboje, kad tiltelio apsauga bus garantuota, įvedus tinkamą teisėtvarką, dėl kurios jis rūpinasi. Siūlė kelti visų krašto tiltų apsaugos patikimumą ir žadėjo inspekciją – asmeniškai apžiūrėti daug tiltų. Kitas Seimo narys apgailestavo, kad nei dešinė, nei kairė neturi tinkamų planų kaip pastatyti tiltelį, nes matyti ir vienoje, ir kitoje pusėje galvojimo logikos klaidų.

Vieno naujai įsteigto komiteto pirmininkas gana greit atsirado Amerikoje rinkti aukų, kad būtų prikalta graži atminimo lenta ant to tiltelio, nes esą Antanas Smetona kažkada yra praėjęs pro šią vietą. Susidomėjimas tokiu fondu išeivijų tarpe buvo nemažas.

Gerokai įsisiūbavus viešoms diskusijoms, tiltelio pašonėje, Kalnų slėnyje, sušaukiamas dešiniųjų didelis mitingas. Simpatinga konservatorių Seimo narė kreipiasi į susirinkusius: „Mūsų prabocių giriose užaugintos nekaltos pušaitės bus išprievartautos ir paskerstos tik tam, kad iš jų taptų komunistų įrankiai – tilto turėklai. Tai nemoralu ir nepatriotiškai!“ Su įsijautimu dar padeklamavo keletą eilučių iš „Anykščių šilelio“. Buvo pritarata nepasiduoti komunistinei įtakai ir kiek galint priešintis tiltelio pastatymui.

Lietuvos viešojo gyvenimo scenoje dažnai matyti lyg ir komedija, lyg ir tragedija, o gal koks absurdo teatro pastatymas sprendžiant gyvenimiškas problemas ir siekiant gerinti savąją padėtį.

Jonas Pabedinskas

Česlovas Masaitis

SUGRAŽINK

Tirpsta, tirpsta mažytės sekundės,
Srūva valandos vargo upe,
Tik pavasaris vis nepabunda
Praeities laimingajam sapne.

Vis per naktį ir speiga aš klystu,
Per negyvojo sniego pusnis.
O kada gi vėl laimė jaunystės
Mano ilgesio žemę lankys?

O kada vėl žydės mano sodas,
Saulė degs vėl mėlynėj kada?
Ar prašys mano viltys šios juodos,
Ar praeis man ši laimė juoda?

Vis rymojęs ten, Rūpintojėli,
Kancioje, tartum laimėj ramus,
Sugražink man tėviškę vėlei,
Sugražink mano laimės namus!
Muenchenas, 1948

SUNARPLIOTI ŽODŽIAI

Sunarpliojai su žodžiais mano jausmą ir mintis,
melsvoji pasaka, atėjusi iš niekur,
ir man trukdai skalauti žodį
sraunijam logikos upely.
Todėl palaidojau tave sapnų skeveldrose,
o tu ir vėl čionai kaip šmėkla,
kaip gyvas kraujas kaistančioj širdy.
Tariau aš: Niekados!
Kalnuose netirpančių sniegynų aidas
kartojo man: jau niekad, jau niekad...
Tačiau tu vėl čionai įkaitusioj arterijų srovėj,
ir smilkinio svaiginančioj ugnį.

Palik mane, o mylimoji,
melsvųjų ežerų paklydusi svaja.
Nemėgstu aš tavęs.
Tu – melo trupanti skiedra, nublukęs dažas,
tu – kirminas mano širdy,
sapnų ir pasakų pačiam slapčiausiam branduoly,
nudažęs mano žodį
banguojančiojo ritmo sujaukta prasme.
Iš tavo žodžių kyla sniego pūgos
ir šalto vėjo dvelkimu
sustabdo saulėn kopiantį pavasarį.
Su jais sugrižta rudenys ir pasiklydusi naktis.
Tik be tavęs galiu matyt melsvajam ežere
ne vien tik atspindį dangaus,
bet ir dugne žuvelę, rausiančią dumblyną.
Tik be tavęs, be tavo alegorijų
sustoja mano žodžiai logikos skaidrioj rikiuotėj.

Palik, palik mane,
senom hiperbolėm apžėlus pasaka...

1965.5.29

AUKOJAME TAU

Mūsų laisvės ir meilės Kūrėjau,
mes atodūsio aido tyloj
ties Pažaislio bažnyčios durim užkaltom,
Trijų Kryžių apnuoginto kalno papėdėj
ir gatvių grindiny Vilniaus mieste
renkam žodį maldoms
ir liepsnojančią ašarą, kančią ir kraują
tau ant aukuro dedam kartu su malda.
Dedam ašarą mes,
nes ir tavo Sūnus.
griuvėsius apraudojo Jeruzalės miesto.
Dedam kančią, nes tu gailėstingas
ir mums lengvini degantį skausmą;
dedam kraują,
nes Dangaus teisingumas sutramdo bedievi,
kai jis ruošiasi kelti sau kruviną pergalės puotą.

Ant tavojo aukuro, Dieve,
mes dedame Romo į laisvę vis kylančią liepsną,
kuri Kauno gatvių kietam grindiny
dar vis tebedegina mirusių sąžinių skurdą.
Aukojame Mindaugo pergalės giesmę,
skambėjusią jo širdyje
po dundanciais traukinio ratais,

tau nešam Nijolės liepsnojančių ryžtą,
kuris kaip aušra, kaip žvaigždė vis mums šviečia
ties pūvančiais maurais
niekingų teisėjų numirusios sąžinės pelkėj.

PASĖJO SĖKLĄ KANKINYS

Tu nieko neturi,
tik kančią...
ir ši nebepriklauso tau.
Ją pasiuntei į Tėviškę
širdies paštu,
užlipdęs ilgėsi,
kaip pašto ženklą.
Tau liko vien tik Sibiro sniegynai –
ne tavo...

Iš tuščio delno
tu sėji sėklą,
ir – stebuklas!
Išdygsta laisvės ilgesys
visam pasauli.

1986.3.14

SODYBOJE, KURIOS NĖRA

Nueisiu į Tėviškės sodybą,
kurios nėra,
ir atsiaklaupiu ten
prie senojo Rūpintojėlio,
kuris palaidotas
su miško broliais
gūžijam girios glūdumė...
Palaidotas kape,
supiltame iš meilės ir tiesos
ir pažymėtam kryžiumi,
kurį nukals viltis
iš amžino tikėjimo granito...

1986.4.6

KETVIRTOJI KATEDRA

Istorija padėjo jau kertinį Stuokos akmenį
naujamajai Katedrai prie Gedimino kalno –
tai bus sena tikėjimo tvirtovė
Pilenų laisvės degančioj aukoj
ir popiežiaus palaimintam vainike
ant Mindaugo galvos.
Tai bus Šventasis Ažuolynas
ir ažuolo medy išpjaustytas Rūpintojėlis.
Tai bus baltų kolonų baltos burės
Tiesos laive, atplaukusiam ir meilės ir
taikos pavasarį
per melo potvynį putojantį bėgimą
į juodą Ego.

Kai žengs iš ateities į Stuokos Katedrą
vieniuliktas Istorijos Apaštalas,
naujoji Katedra užkas visus iskarijotus,
jų sidabrinį išdavimo pelną,
ir jų pelenus sudės visiems laikams
į paniekos muziejaus atminimus.
Surinkusi vienuolika pavasarių
į Katedros vitražus,
juos nudažys
vienuoliktos ištikimų apaštalų veidais,
ir jie paskelbs Praamžį Kristų
naujų pavasarių Karaliu.
Tada nukris jau paskutinis smurto lopas
nuo sudėvėto melo suaižėjusios minties.
Spygliuotos gėdos smurtu apraizgyta siena
bus satelitų atspindys
ir algoritmų šviesoje permatoma.
Tada jau neužteks aklų iskarijotų
nei stepėse nupjauto išdidumo derliaus
pridengt pasenusiam ir trupančiam jau melui.
Istorija pravers senosios katedros duris,
iš jos, į ją vėl žengs Praamžis Kristus,
surinkęs ir pastėjęs meilę kiekvienoj širdy.
Tada sena lietuviška naujoji Katedra
liepsnos saulėlydžiais ir degs aušros vitražais
Labūnavos koplyčioj, Šiluvoj,
gimtos sodybos ažuoliniame Rūpintojėly,
ir laisvę plakančioj širdy.
Tada Tėvynėj bus praamžinas Praamžis Kristus,
bus amžina tiesos ir meilės jojo Katedra!

1986.8.2

PASITINKAME TAVE

Atskleidę uždangą Bazilikos altoriuje,
mes pasitinkame tave, palaimintasai Jurgi,
sugrižtantį iš mūsų trumpo laisvės sapno,
iš Vilniaus Katedros ir tėviškės lauku,
aukos ir meilės taurėje
mums nešančių vilties paguoda.

Palaimintas tu ateini iš praeities ir iš anapus
sava malda užtarti mūsų dalią
trumpam saulėlydžių ir rytmečių bangavime
ir laimės pažadą
anapus dūžtančio buvimo.

Tu ateini mums užrašyti ateitį
vilties auksinėm raidėm,
kad laisvės vėl lapos, Tėvynėje žydės
dainuojančiais pavasariais
ir amžinojo gėrio neužgesančia ugnim,
palaimintasai Jurgi!

Vatikanas, 1987.6.28

ŽODŽIO DAŽAI

Aš vis ieškau žodyne dažų
nutapyti minčių ir svajonių peizažui.
Tik, gaila, surasti tenai negaliu
fotografijos kameros lešio,
kurio vėjas išgalvėjęs žodžių spalvas
sutrupėjęs jausmo kiekvieną skeveldrą
tikraisiais šešėliu brūkšneliais.
Užrašęs dviem tūkst. erdvę, matematinę lygtį,
skaičiuoju, kaip žodžiais nubrėžti
svajonių hiperbolėm ir elipsės mintį.
Tačiau savo jausmo brūkšnių
negaliu atvaizduoti vien antrojo laipsnio kreivėm.
Jie nėra uždari apskritimų rateliai,
nebėga hiperbolėm ir begalybė
ieškoti atklydusio skausmo prasmės.
Nesuradęs, kaip juos surašyti galėčiau
naujom, neskaičiuotom dar žodžio kreivėm,
gal geriau pasikiviesčiau ne seną žodyną,
o jauną profesorių rudenį –
jis mums nudažo žavingus abstraktus
klevų ir berželių pageltusiais lapais.
Gal jis man galėtų parodyti, kaip austi iš žodžių
mintim ir jausmais sau nuspalvintas atsajas,
paslaptim surašytas į naujojo žodžio eiles
be prasmės, be hiperbolių senojo vingio.
Išmokčiau tada gal sukurt
nesuprantamą mįslę iš žodžio dažų,
ir sau piešti paveikslą pavasario pieno puta,
išausti iš paukščių giesmės padarytomis staklėm,
kurios man dainuotų žvaigždėnų saldumą...
Tačiau gal geriau man su ritmu paklysti
Seniai jau nublukusioj savo vaikystėj,
Klausyt, kaip ten plaukia raliavimo aido banga
Kartu su Maironio Tėvynėj Birutės daina.

1993.6.6.

NUVYTUSI RAMUNĖ

Širyt atėjo pasaka iš tėviškės lauku
ir atnešė man praeities nuvytusią ramunę.
Tai sakmė ta pati,
kuri kadais, atnešusi svajonių sėklą
iš užburto pilies paauksinto aruodo,
senelės lūpomis man sėjo ateitį ir viltį
gimtos sodybos lysvėje
ir dažė rytmečio spindėjimu
pavasarių obelės šakoj.
Dabar jos rankoje tiktai nuvytusi ramunė,
tik trupinėlis praeities šešėlio,
kurį palaidojo Rytų buldozeriai,
sutriuškinę Rūpintojėlio atspindį
gimtos trobelės lango blizgančiam stiklė.

Nuvytusi ramunė verkia,
kad praeitis negrižta,
ir niekas nepajėgia
nukalti plūgą iš tiesos,
kurio užart galėtū
sovietinių buldozerių supiltą kapą
gimtoj sodyboje.

1993.7.30

Česlovas Masaitis, viešėdamas Sun City, Arizona, vasario 7 dieną suruoštamam jo knygos „Sugrižki niekad neišėjęs“ sutikime skaito savo eilėraščius.

Česlovo Masaičio eilėraščiai Arizonoje

Skaitytojams gali būti įdomu, kad mažutėje Arizonoje (lietuvių gyventojų atžvilgiu) dedasi dideli, verti dėmesio įvykiai. Štai vienas iš jų.

Profesoriui dr. Česlovui Masaičiui lankantis Sun City, Arizona, Vytauto ir Onos Adomaičių namuose vasario 7 dieną įvyko jo antros eilėraščių knygos *Sugrižki niekad neišėjęs* sutikimas. Susirinko nemažas poezijos mėgėjų būrelis. Vytautas Adomaitis sveikino poetą su nauja, gražiai išleista knyga ir padėjo už suteiktą mums garbę ir malonumą pirmiems išvysti ir šį jo antrą eilėraščių rinkinį.

Knyga *Sugrižki niekad neišėjęs* išleista 1994 metais Vilniuje. Išleido leidykla „Katalikų akademija“, Jankšto 9, 2600 Vilnius. Knyga redagavo Antanė Kučinskaitė, dailininkė – Gražina Di-

„Ne vienam Česlovo Masaičio poezijos skaitytojui gali kilti mintis: matematika – juk tokia „sausas“ specialybė!... Argi gali būti matematikos profesorius kartu ir poetas?!

„O pasirodo – gali! Ir dar kaip gali! Pasižymejęs matematikos profesorius Česlovas Masaitis savo poezijoje išloja patraukiamą širdies virpesių gėmės, prabyla ir skaitytojui paprastais klausimais poezijos akordais ir kartu nepaprasta, originaliai perteiktoji darna...“

Apie profesorių dr. Česlovą Masaitį ir jo kūrybą plačiau rašyta *Drauge* Viktorijos Zakarienės (1994 m. balandžio 14 d.) ir Teresės Aldonos Gečienės (1994 m. gruodžio 17 d.) jo pirmosios eilėraščių knygos *Nuotai-kų pėsakai* (Vilnius: Vaga, 1992) išleidimo progą. Į savo knygos antros eilėraščių knygos *Sugrižki niekad neišėjęs* sutikimas. Susirinko nemažas poezijos mėgėjų būrelis. Vytautas Adomaitis sveikino poetą su nauja, gražiai išleista knyga ir padėjo už suteiktą mums garbę ir malonumą pirmiems išvysti ir šį jo antrą eilėraščių rinkinį.

„Čia parašyti mano žodžiai jau kažin kur anapus daugelio pavasarių ir rudens miglų. Juos rašydamas dažiau tik savo nuotai-kom, tik sau. Gal jų spalvos jau nubluko gyvenimo srovėj?! O gal, Skaitytojau, Tu nudažysi mano žodį savo širdies spalvom ir išskaitysi čia savosios nuotai-kos virpejimą? Būtų daug geriau, jei šiuose puslapiuose Tu skaitytumei savo ilgęj ir sapną... Tu gali sukurti save, sukurti savo mintį ir jos skambėjimą manajame žodyje, kurio neparašiau... Skaitytojau, skaityk save!..“

Su Česlovo Masaičiu vasario 7 dieną praleidome labai malonią popietę. Nuosirdžiai jam linkime, kad ateinančiais metais vėl turėtume progą čia, Sun City, Arizona, sveikinti jį ir jo trečiąją knygą *Pakili nuotaika*, kurią sukurti padėjo poeto skaitomi patriotiški, giliai religingi eilėraščiai, dar ilgai lydėjo visus susirinkusius, vaišinantis Onutės Adomaitienės paruoštais skanėstais ir kava.

Birutė Strouse

KLAUSYKIME VARPŲ

Tėvynėje išaušo rytas.
Dešimtmečiais tyleses varpas
prabilo žodžiais: Tėve mūsų...
Kasdieną kalba kankinių ir didvyrių kapai:
– Dangaus Karaliau, tebūnie tava valia,
o sieloje – dar sutemos ir melo miglos.
Dažnai tegirdime tik drumzliną šepšėjimą:
– Štai, aš! Šėšėliuose šnairuodamas,
sau ieškau šiupančių šeberksčių,
pamiršęs, kad mums laimė spindi
tiktai vaivorykštėm Danguj,
o ne savęs ieškojimo šiaugžduos.

Išgirskime aukos varpų skambėjimą
ir melskime su jais: teaušta rytas mums.
Skaitykim savo sieloj meilės nuostabią legendą.
Tada liepsnos gyvenimas džiaugsmis,
ir laimė kris mums saulėm
iš mėlynų Dangaus skliautų.
Tada net ir kančia, ir pradimas
skambės gyvenimo prasmės akordais
ir degs mums aukuro aukos šventovėje.

Vilnius, 1993.9.20

„Neseni dokumentai“ Naujos tendencijos lietuvių dailėje

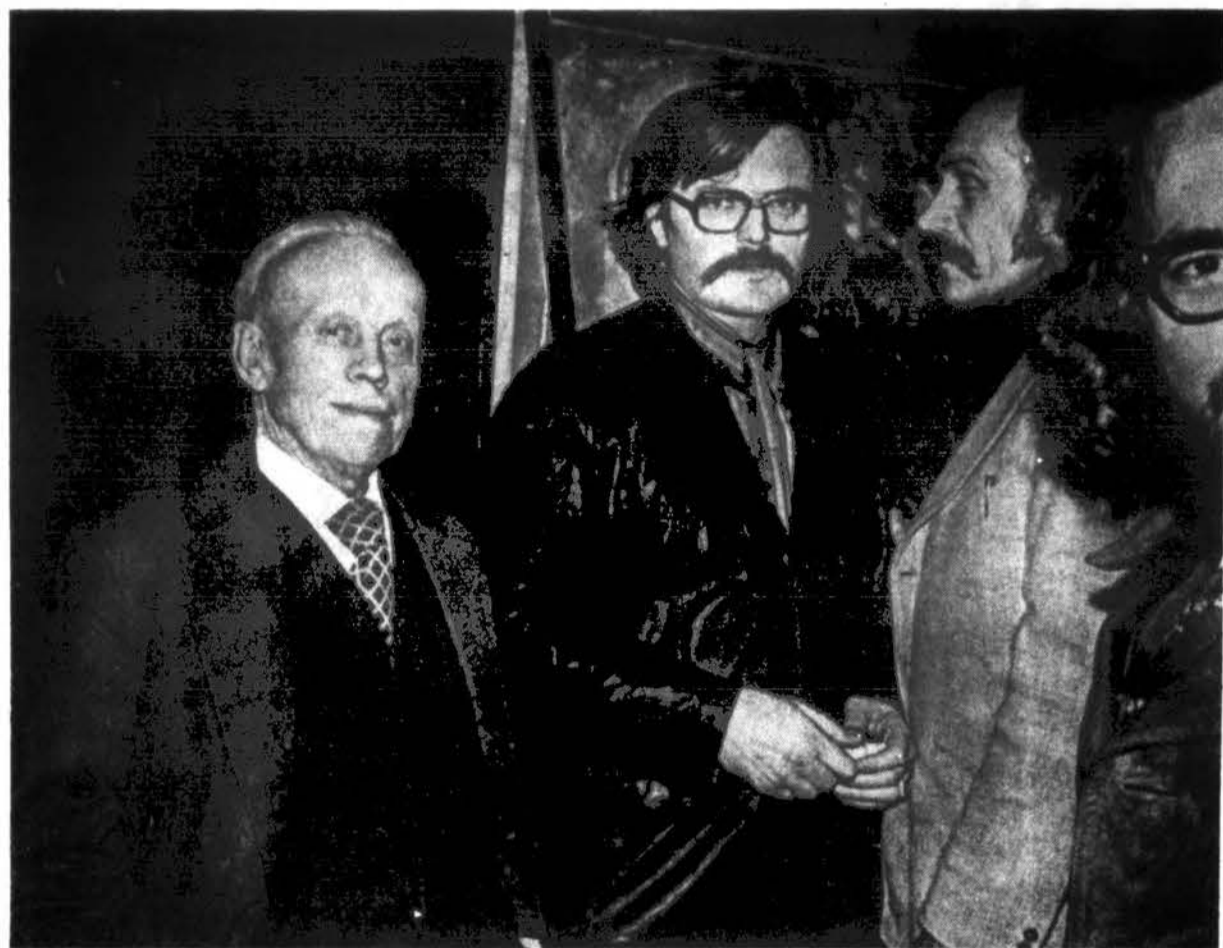
Kovo 24 dieną, penktadienį, 7 val. vak. Balzeko Lietuvių kultūros muziejuje įvyks parodos „Neseni dokumentai: naujos tendencijos Lietuvos mene“ atidarymas. Parodą surengė Vilniaus šiuolaikinio meno centras, bendradarbiaujant su Chicago Artists International organizacija ir Balzeko Lietuvių kultūros muziejumi. Čia spausdiname **Kestučio Kuizino**, Vilniaus šiuolaikinio meno centro direktoriaus, straipsnį apie parodos eksponatus.

***

Parodos „Neseni dokumentai“ turinys — dailininkų projektai, brėžiniai, tekstai, skaidrės, video ir kita meninių idėjų dokumentavimo medžiaga. Pusiaus dokumentinių parodos charakterį apsprendė kelios aplinkybės. Pirmia, kad dėl nedidelės projekto apimties yra beveik neįmanoma parodyti realybėje to, kas galėtų atitinkamai atspindėti visą šiuolaikinės lietuvių dailės įvairovę, jos naujas formas ir tuos permainų procesus, kuriuos kelių pastarųjų metų eigoje išgyvena nepriklausomas Lietuvos dailė. Antra, nemažiau svarbi aplinkybė — parodos vieta, tai yra Balzeko Lietuvių kultūros muziejus Čikagoje. Muziejus, kurį „astangomis palaikoma Amerikos lietuvių bendruomenės idėja, tarpusavio kontaktų bei ryšių su Lietuva tęstinumas. Deja, neretai vienintelė šio kilnaus įsipareigojimo istorija atspirtis yra pati istorija, jos eigoje išgyventų kultūros formų ir tradicijų sampratos palaikymas. Istorija, kurios natūralus, politinių barjerų nevaržomas ryšys su Lietuvos dabartimi nutruko daugiau nei prieš penkiasdešimt metų... Todėl, suprantama, šios parodos tikslas, nepaisant kuklių mainų projekto parametru, yra byloti lietuvių šiuolaikinės dailės būklę, naujais, čia ir dabar aktualiais meno tendencijoms.

Parodoje rodomų meno dokumentų chronologinės ribos yra plačios, nuo 1978 metų iki šių dienų. Nepaisant to, parodos „Neseni dokumentai“ pavadinimas yra pakankamai tikslus, nes seniausieji dokumentai dienos šviesa galėjo išvysti visai neseniai, tik pastaraisiais metais Lietuvoje vykusiu parodų metu. Būdingas tokio kūrinių pavaldybs — Eugenijaus A. Cukermano „Skrajokiantis olandas“ — balto paveikslas drobė taisyklingai padalinta į daug vienodų kvadratų. 1978 metais dailininkas juodai užrašė du gretimus kvadratus. Po kiek laiko prie šių dviejų prisijungė trečias, prieš tai baltai užrašytas pirmasis, po to — ketvirtas... Kiekvieną juodo stačiakampio poslinkį autorius fiksuoja mažame paveikslėlio brėžinyje, milimetrinio popieriaus juostoje, kuri metai po metų ilgėja. „Skrajokiantis olandas“ — mechaninis kūrimo principas neabejotinai kvestionuoja patį tapybos proceso unikalumą, tapybai būdingos improvizacijos reikšmę. Antra vertus, žvelgiant į dailininko atliktas „Skrajokiantio olando“ rekonstrukcijas, jų santykį su originalu (spausdintiniais dažai vietoj temperos) nelieka jokių abejonių dėl autoriaus tikėjimo meninių idėjų autentiškumu.

Kūrybos proceso autentiškumo problema savo darbuose savaip įkūnija ir kiti du parodos „Neseni dokumentai“ dalyviai: Linas Katinas ir Žilvinas Kempinas. Pirmą kartą Katinas tapybos paveikslas „Omega“ buvo eksponuojamas jo personalinėje parodoje Vilniuje 1994 metais. Tada dar ant šviežio ryškiai oranžinio tapybos paviršiaus dailininkas išbėrė pusę kilogramo kobalto spalvos pigmento. Savo dokumen-

Parodos „Neseni dokumentai“ dalyvis dailininkas Linas Katinas (viduryje) tarp savo tėvo dailininko Leono Katinio (kairėje) ir grafiko Vytauto Kalinausko (dešinėje) Vilniuje 1975 metais.

Algimanto Kunčiaus nuotrauka

tuojančiu artefaktu paveikslas virto jau kitos parodos metu, kai dailininkas lako pagalba atgavines tapybos paviršius pakartojus savo akcija su pigmentu. „Omega“ — tai paskutinis graikiško alfabeto raidėmis pavadinto abstrakčios tapybos ciklo darbas, kurio tolesnė autorystė (t.y. kobalto dėmės plitimą paveiksle) Katinas patiki jo darbą eksponuojantiems asmenims ir institucijoms. Mechaninis piešinio sukūrimo procesas dominuoja ir jauniausio parodos dalyvio Žilvino Kempino akcijoje „Tapyba iš natūros“. Kaip ir Cukermano „Skrajokiantis olandas“, čia neabejotinai svarbus laiko tėkmės aspektas, kurį primena tiek šimtai ventiliatorių pagalba nupieštų spiralių, tiek akcijos vizualinis apipavidalinimas įspūdinga instaliacija iš daugybės kino juostų ritinių. Skirtumas tarp intymaus ir sunkiai perskaitomo Cukermano „dienoraščio“ bei Kempino akcijos vizualinio atvirojo byloja apie naują požiūrį į konceptualių idėjų raiškios galimybes.

Vienas iš svarbiausių parodos „Neseni dokumentai“ sumanymo tikslų — parodyti tai, kas paprastai lieka „anapus kadro“ mums įprastų meno parodų kontekste. O būtent, patį idėjų atsiradimo procesą, jų kitimą ar net pakartojimą sugrįžimą prie jau įgyvendinto kūrinių autorinės interpretacijos. Šiuo atžvilgiu parodoje labiausiai iliustratyvi yra menininkų grupės Post Ars medžiaga. Čia greta eksponuojama tiek jau įgyvendintų grupės projektų dokumentacija, tiek dar projekto stadijoje tebesantys dailininkų sumanymai, utopiniai projektai ar tiesiog tai, ką patys dailininkai vadina „srašais“, t.y. kūrinių, kurių įgyvendinimas realybėje nėra būtinas po to, kai jų idėja yra užrašoma (verbalizuojama) saraše.

Autodokumentacijos, įvaizdžių tęstinumo tendencijos vyrauja ir kitų parodos dalyvių darbuose. Mindaugo Navako 1986 metais pradėtame cinkografijų cikle „Vilniaus sąsiuvinis“ regime, kaip autorius skulptūros mastelių manipuliacijos ir fotomontažo būdu apmirsta socialiai „nepatogioje“, neįtikėtinoje urbanistinio peizažo terpeje. Sunkūs akmens, metalo skulptūrų kryžminimai su konkrečios socialinės aplinkos objektais (Vilniaus geležinkelio stoties, sovietinių fabričių ir daugiaaukščių gyvenamųjų namų architektūra) — tai utopinės realybės vizijos, įkūnijusios dailininko romantinį

neapitenkinimą to meto skulptūrai skirtomis funkcijomis. Savo skulptūroms naujo konteksto ieško ir Artūras Makštutis. Dailininko surengtos akcijos upėje metu užfiksuotas rodyklės, padarytos iš tuščių skardinių, plūduriavimas yra tiktai pradžia meninio proceso, kuris kompiuterinės technikos pagalba vėliau vystosi į abstrakčią grafinių simbolių kalbą.

Navako ir Makštutis darbuose stebimos transformacijos iš konkretaus ir nematerialių, konceptuali konstrukcijų kūrinių būvį aiškiausiai išreikštos Artūro Railos instaliacijoje „Aštuoniasdešimt skaidrių karuseliniam projektoriumi“. Tai kruopšti, analitinė autorius studija, skirta antrai jo skulptūros parodai toje pačioje Vilniaus menininkų rūmų erdvėje. Minėtoje parodoje žiurovas regi ne pačią skulptūrą, bet nuosekliai jos sudėginimo procesą. Anot dailininko, skulptūra nėra sunaikinta, ji egzistuoja ir toliau „Aštuoniasdešimtyje skaidrių karuseliniam projektoriumi“.

Eglė Rakauskaitė savo kūriniu nekeičia, tačiau nedidelių foto studijų būdu bando rekonstruoti

įvaizdžio „Plaukuotis“ kilmę, t.y. atkurti autentišką idėjų seką, paskatinusią ją sukurti rūbą iš dirbtinių plaukų. Anot dailininkės, kuriančios projektus avangardinės mados šou, „Plaukuotis“ turėtų būti užvilktas ant manekenės kūno ir dengti tas vietas, kurios nėra plaukuotos. Broniaus Rudžio, paskutiniojo „Neseni dokumentai“ dalyvio piešinių ciklas „Linija 001-025“ turbūt yra labiausiai konvencionalus parodos darbas. Piešiniai sukurti vienas po kito tušo ir spalvotų kreidelių technika. Visus juos vienija juodos dėžės (atminties bloko) motyvas, esantis kairiajame paveikslų kampe. „Linija 001-025“ — tai meninės akcijos, įvykdytos 1989 metų birželio 14 dienos išvakarėse, dokumentas. Dienos, kai daugelio lietuvių atmintyje svirpa šios kraupios istorinės datos atgaršiai.

Rudžio atminties piešinių ciklas užbaigia šią dokumentų kolekciją, skirtą menininkų pasakojimui apie jų pačių kūrybą ir šiandieninėje Lietuvoje žinomus pasakojimo būdus.

Kęstutis Kuizinas

Alvydo Pakarklio grafika

Vėl apie sumuštinį

Tęsiame kvietimą visiems dalyvauti su savo kūryba parodoje „Sumuštinis“, apie kurią skaitytojus painformavome praėjusį šeštadienį, ir kuri vyks balandžio 2 dieną nuo 6 val. vak. Algimanto Kežio „Galerijoje“, 4317 South Wisconsin Avenue, Stickney, Illinois 60402.

Anksčiau tiek sumuštinį nebuvo, kiek dabar yra. Vien

pavadinimų žiūrėk kiek: „hamburgeris“, „buterbrodas“, „Makdonaldas“, „sendvičius“, „karštas šuo“. O esmė tai ta pati — numalšinti alkį. Gal kiek problemų dėl „šuns karšto“. Kas žino, gerai ir šaltas, ir šiltas, kad tik nesikandžioja... Netgi Lietuvoje anksčiau žmonės neidavo iš lauko valgyti namo — jiems idėdavo lauknešėlių gospadinė. (Blogiau

Kreipimaisi į skaitytojus

Studentų iš Lietuvos dėmesiui

Labas!

Jums rašo Linas Eriksonas, Lietuvos ryto korespondentas, Prahoje, Čekijoje, jau ketvirtus metus studijuojantis istoriją čia esančiame Karolio universitete. Šis atvirlaiškis skirtas visiems lietuvių studentams, besimokantiems įvairiuose Europos ir pasaulio kraštuose.

Kreipiuosi į Jus ne tik savo, bet ir kitų mano draugų, vardu su pasiūlymu bendradarbiauti, leidžiant neformalų ir neperiodinį tarptautinį leidinį, skirtą mūsų — išvažiavusiųjų iš Lietuvos — kasdieniniams rūpesčiams ir džiaugsmams.

Tačiau pirmiausia trumpai pristatysiu pačią leidinio idėją bei jos autorius tolesnius sumanymus.

Beveik kiekvieną kartą susitikus savo kolegą užsienyje ir pradėjus su juo dalintis studijuojant svetur įgyta patirtimi bei išpuoliais, paaiškėja, kad daugelis problemų, su kuriomis susiduriame užsienyje, yra labai panašios, jei ne identiškos.

Kiekvienas mūsų, patekęs į kitą kultūrinę terpę, nesvarbu, kur ji bebūtų — Varšuvoje, Prahoje, Paryžiuje, ar Amerikoje — yra anksčiau ar vėliau priverstas spręsti savojo identiteto klausimą. Kas aš esu ir kur aš esu? Kartais tokie vidiniai svarstymai žmogui būna ypatingai sunkūs, todėl jis nori būti išgirstas ir suprastas sava.

Tačiau grįžę namo nejučiomis pastebime, kad mūsų problemas dažnai yra sunkiai suvokiamos tiems, kurie nėra patyrę šio unikalaus jausmo „ten būti čia“. Todėl Jus kamuoja jausmas mintys ir atvirai, Jūsų džiaugsmingos gyvenimo akimirkos gali būti pilnai suprastos tiktai tokių pačių žmonių kaip jūs — paženklintųjų „išvažiavusiojo“ žyme — būryje.

Todėl natūraliai atsiranda poreikis pažinti kitus panašaus likimo žmones, išklausti juos ir būti pačiam jų išklaustam. Nė vienas iš mūsų negali sėkmingai vienu metu palaikyti ryšių su keliasdešimčia studentų iš viso pasaulio, todėl tam reikalinga vieta, kur galėtų susitikti mūsų visų mintys.

Tokia vieta kaip tik ir gali tapti aukščiau minėtasis leidinys. Kita vertus, būtų tikrai gaila, jeigu kiekvieno mūsų asmenišką patirtis bei įgytos žinios apie kitą kraštą ir jo žmones palaipsniui nugrimztų užmarštyje. Tokiu būdu mūsų laikraštukas galėtų būti ta balta siena, ant kurios kiekvienas savaip įamžinsime mums įstrigusias mintis ar širdžiai artimus graffiti.

Šiuo metu aplink kuriama leidinių jau yra susibūręs nemažas žmonių, sutikusių dalyvauti šiam projekte, būrys. Kai kuriuos jų ta proga norėčiau dabar pristatyti. Sarūnas Radvilavičius iš Oslo žadėjo koordinuoti mūsų veilą Skandinavijos šalyse, Birutė Švedaitė iš Dresden'o bei Agnė Čivilytė iš Mannheim'o Vokietijoje, apsiėmė plėsti leidinio skaitytojų ir bendradarbių ratą abiejose Vokietijos dalyse, Rimas Mikalauskas, studijuojantis protestantiškąją teologiją Varšuvoje — vienas iš aktyviausių leidinio organizatorių — atstovaus mūsų laikraščiu Lenkijoje, Edvilas Raudonikis, mano draugas iš Prahos, ketina užimti organizaciniais, su šio projekto įgyvendinimu susijusiais, reikalais, Tomas Sta-

... (text continues in the next block)

Kajetanka A 145
Radimova 12
16900 Praha — Brevnov
Česka republika
tel.: 422/352550 - linka264
fax: 422/3114554

... (text continues in the next block)

... (text continues in the next block)

... (text continues in the next block)

... (text continues in the next block)

... (text continues in the next block)

Su viltimi,
Linas Eriksonas

Šiaulių Fotografijos muziejus kviečia

Artėja ekskursijų į Lietuvos sezonas. Dolerio vertė, geroka nusmukusi Vakarų Europoje tvirtai laikosi lito prieglobosje Kelionių kainos prieinamos, kodėl nepasivažiuoti po Lietuvą? Tiems, kurie gegužės pabaigoje važiuotų per Šiaulius, patartina stambtel Fotografijos muziejų (Šiauliai 5400, Vilniaus gatvė 140). Ten gegužės 25-27 dienomis muziejus organizuoja konferenciją „Fotografija. Paveldas ir dabartis II“. Ten konferencijos tikslai:

1. Koordinuoti Lietuvos fotografinę veiklą, siekiant sukurti vieną informacijos sistemą;
2. Sukaupti medžiagą apie įvairius Lietuvoje saugamus fotoarchyvus ir kolekcijas;
3. Bendradarbiauti su užsienio šalių fotografijos muziejais, galerijomis ir kitomis institucijomis;
4. Susipažinti su moksliniais fotografijos tyrinėjimais;
5. Informuoti apie fotoarchyvų išsaugojimo priemones ir galimybes.

Pagrindinės paskaitų, pranešimų ir informacijos temos, panaudojant vizualinę medžiagą — fotografijas, skaidras, video filmus, yra tokios:

a. Fotografijos palikimas. Istoriniai, kūrybiniai, socialiniai, psichologiniai, filosofiniai fotografijos aspektai;

b. Fotografija muziejuje ir jos panaudojimas. Archyvai ir kolekcijos;

c. Fotografijos paveldo išsaugojimo problemos. Konservavimas ir restauravimas;

d. Fotografijos naujovės. Technika ir technologija.

Konferencija vyks lietuvių, rusų ir anglų kalbomis. Pasirakymų trukmė 20-30 minučių. Konferencijos išvados ir pasiūlymai bus pateikti Lietuvos Kultūros ministerijai, UNESCO ir kitoms tarptautinėms organizacijoms bei užsienio lietuvių fotografams.

Judri Fotografijos muziejaus vedėja Regina Šulskytė į organizacinę konferencijos darbą įtraukė Lietuvos Fotomenininkų sąjungą, Šiaulių miesto valdybos Kultūros skyrių ir Lietuvos kultūros fondo Šiaulių krašto tarybą.

Rengėjai organizuoja išvyką į Kryžių kalną, muziejus bei galerijas. Užsako viešbutyje kambarius, jei gauna atvykimo datą.

Kazys Daugėla

nieko. Taigi ne iš gero gyvenimo atsirado sumuštinis. Pamažu jis tobulėjo, ko gero su ratu.

Jau faraonų laikais žmonės žinojo, kas yra sumuštinis. Kitaip, kaip jie būtų ratą išradę, būdami visi alkani. Yra ryšys tarp to. O jei kas mano, kad ne — lai išranda ką nors kita. O be to, šiuolaikinis sumuštinis labai panašus į kelias suglaustas ripkas, kurios kaip tik ir pasiūlė rato idėją. Taigi jei kam pavyksta patobulinti ratą, žiūrėk, atsiranda reikalingas patobulinti ir sumuštinis. Nesmaudžia žmonės, kai parieda ant ratų šiek tiek toliau nei buvo. Pabandyk įsivaizduoti, kad vieną dieną nustoja visi ratai sukęsi — katastrofa! O sumuštinis dingtu? Dar didesnė, nes alkana minia tiesiog pražūtinga. Žodžiu, prieš mus atradimų ir išsėkimų okeanas. Ką ir matom

šiandien — to rezultata. Taigi viskas sukami ir vietoje nestovi, nors kai kam gal atrodo, kad ne. Tik pirmyn. Dalyvaukite parodoje „Sumuštinis“!

Alvydas Pakarklis

ATTITAIMYMAS

Praėjusio šeštadienio 1995 m. kovo 11 d., Draugo kultūrinio priedo „Kertinėje paraštėje“ — „Kovo 11-oji amžiams“ pasitaikė klaida, iškreipianti sakinio ir tam tikra prasme viso rašinio mintį: pirmajame priedo puslapyje, „Kertinės paraštės“ antroje skylyje, sakinyje, prasidedantis „Lauke atstargiai einu...“ toliau turėjo skambėti „...žingsnis po žingsnio, jausdamas supančią amžinybę [ne „ramybę“, kaip buvo išpausdinta], išibrovusią į mirtingųjų gyvenimus“. Autorius ir skaitytojų atsiprašome.